

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לד, תשמ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

”יפה יותר מן”

עינינו מוצפות פרסומת בעיתונים, בלוחות המודעות ובאוטופוסים, זה לשונה: ”יותר יאפאני מיאפאני”. אף קול ישראל ממטיר באוזנינו יומם ולילה בקול זמרה: ”יותר יאפאני מיאפאני”, אבל סומך לו באותו חשדיר בדיבור ללא מנגינה: ”יאפאני יותר מיאפאני”. מה ביניהם? איזה לשון עדיף? לשון אחר, איזהו מקומה של ”יותר” בערך היתרון, פשטמוכה לה מלת-היחס ”מן”? הקודמת היא לשם התואר, אם סמוכה לו אחריו?

במקרא ובבן-סירא ”יותר” סמוכה לשם-תואר עדיין לא שימשה. והרי מדברי חכמים שיש בהם שם-תואר, ”יותר” ו”מן”:

”אין לך בכל הפרפין רע יותר מסודמיון” (תוספתא [פ”י רינה] שבת ז, כג).

”אין לך בכל עממין מתון יותר מאמוריים” (שם, שבת ז, פה).
”מים קלין יותר מאדם” (שם, סוטה ח, ג).

”מלמד שמחצה אל(!) הר גרזים מרובה יותר משל הר עיבל” (שם, סוטה ח, ט)¹.

1. בכ”י ארפורט, ברלין 159: ”מלמד שמחצה מזהר גרזים מרובה

מהר עיבל”.

"התחילו להיות רעים יותר מן הראשונים" (ספרי, דברים שיב;
 פינקלשטיין-הורביץ, עמ' 353).
 "חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים" (שם, שם; שם, שם, שמג,
 עמ' 397).
 "שאיך לך עץ מר יותר מעץ הזית" (מכילתא דרַסע א;
 הורוביץ-רביץ, עמ' 155).
 "לא שהוא בן תורה יותר ממני, אלא שהוא בן גדולים יותר
 ממני" (ירוש' ברכות ד, א; ז ע"ד).
 "היא נאמנת עלי יותר מן הפל" (ירוש' כתובות ה, ב; כט ע"ד).
 "שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין" (שבת יט ע"א).
 "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות . . . גדול תלמוד תורה
 יותר מבנין בית המקדש . . . גדול תלמוד תורה יותר מפיבוד אב
 ואם" (מגילה טז ע"ב).
 "ונעשה עשיר יותר ממה שהיה קודם" (דברים רפה, ראה ת;
 וילנא תרל"ח, קט ע"ב)².

2. במילון בן-יהודה הובאה בערך "יותר" משנת ב"ב ז, א: "אפילו הי
 שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה
 טפחים". אבל בכתב-יד הטובים של המשנה, כגון כ"י קאופמן, כ"י קמבריג'
 470.1 (מהדורת לו, קמבריג' 1883), כ"י פארמה 138, כ"י הרמב"ם (פירוש
 המשנה לרבי משה בן מימון ז"ל, צילום של כ"י הונט' 117 וכ"י פוקוק 29
 שבספריית בודליאנה באוקספורד וכ"י 72-73 שבספריית שאון בליטשבורג,
 ההדיר סב"ד שאון, פרך ב, קופנהאגן תשפ"א), הלשון: "עמוקים עשרה
 טפחים . . . גבוהין עשרה טפחים".

ובמילון כנעני תמצא בערך "יותר" מובאה מפרקי אבות ו, ו (היינו פרק
 קנין התורה), זה לשונה: "גדולה תורה יותר מן הנהונה ומן המלכות". כך
 ניסחו של סידור התפילה שההדיר בן (סדר עבודת ישראל, שוקן תרצ"ו, עמ'

אבל הביא פנעני צמילונז מספרות ימי הפיניים ("סיה"ב")
שתי מובאות הללו: "יותר טוב אהוב בשוק מזהב בארגז";
"יותר טוב המאוחר מאשר ערך לא היה". — מה נעשה וקחתם
פנעני ולא פירש אותה סיה"ב מהי.
לא מצאתי בדברי רבותינו לשון מעין "יותר יפה מן"
אפילו פעם אחת.

כיון שסחתי כל הדברים הללו לפני תלמיד חכמים אחד,
מיד פתח ואמר: מצינו במעשה שערי ניקנור, הפתוח במסכת
יומא שבירושלמי: "נחושטן היה מצהיב ויותר יפה משל זהב".
פתחתי את הגמרא ומצאתי ביומא ג, סוף הלכה ח; מא ע"א:
"כ"י דתנין תמן (משנה מידות ב, ג. — יפ"ד) 'פל השערים
שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור, מפני
שנעשה בהן נס; ויש אומרים מפני שנחושטן מצהיב'. תני בשם
רבי ליעזר, נחושטן היה מצהיב ויותר יפה משל זהב". כך
בדפוס הירושלמי, לרבות דפוס ויניציה רפ"ג.

הלכתי אצל כ"י לייך, סקאליגר 3, זה לשונו: "נחושטן
היה קרונתיון³ יפה משל זהב", אלא מחק המגיה "קרונתיון",
וכתב בגיליון: "מצהיב ויותר", אף הטיל נקודות בתיבת
"משלזהב", בין למ"ד לבין זי"ן לעשותה שתי תיבות: משל זהב.

(291) ושל כ"י אדלר 2237 (דף 107ב); אבל כ"י אוקספורד 896 (דף 113א) וכן כ"י מינכן 95 (מהד' שטראק, לייך 1912, דף 565ב) וכן כ"י קמברידג' 1, 667, וכן כ"י קמברידג' שמן הגניזה, ט"ש 50, 3 (דף 3) ליחא "יותר".
דפוס הש"ס, פגז וילנא תרנ"ו, אף הם חסרים "יותר" במקום הזה.
3. פירש שאול ליברמן בתוספתא יומא ב, ד צמודותו, סדר מועד,
נויארק חשפ"ב: "נחושט הבאה מקורינתון, שהייתה מפורסמת בצבעה היקר".

נמצינו למדים: מתחילה לא כתב ספרו של פ"י לייך אלא:
"נחושתן היה קרונתין) יפה משלזחב", ובא המגיה ועשאה:
"נחושתן היה מצהיב) ויתר יפה משל זחב".

מעשה זה מקבילה לו שבבלי של יזמא, לח ע"א: "ר'
אליעזר בן יעקב אומר: נחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה
כשל זחב". כך נוסח הדפוס. גרסתו של פ"י אנלאו 270 ושל פ"י
מינכן 6: "נחשת קלוניתא היתה והיתה מצהבת כשל זחב".
המקור המשותף לשני התלמודים הרי תוספתא יזמא ב, ד:
"נחושתא קלניתא והיתה יפה פזחב". כך פ"י וינה. בכ"י
אָרפורט, ברלין 159: "היה יפה פזחב".

לא מצאתי פלשון חכמים לשון מעין "יתר יפה מן", ואין
צריך לומר "יתר יפה מאשר" כאשר אוזנינו שומעות, אלא
"יפה יתר מן". אמור מעתה: שומר פיו ולשונו ושומר מוצא
קולמוסו לעולם יקדים את שם-התואר ל"יתר" סמוך ל"מן"⁴.

4. ראה הערך הפותב בסופו של הקונטרס הזה.

א ש ר ש ט ר ן

**העברית — אם הלשונות — וסגולותיה ללומדים
אותה בין הנוצרים באירופה בימי הביניים**

ההסיטוריון הינני מן המאה החמישית לפני ספה"נ
הרודוטוס, בפרק השני של ספרו "תולדות הימים". מביא סיפור,
שהוא פלקוח פאלו מתחום הפלשנות השימושית.